

Soluții social-democrate la criza neo-liberală

Adrian Severin

11 noiembrie 2008

1. Caracterul și semnificația crizei

Criza financiară și economică care bântuie lumea este **o criză a capitalismului neo-liberal și neo-conservator**. Pe de o parte, **neo-liberalismul** a pretins că piața, respectiv concurența liberă a inițiativelor private, poate rezolva totul și ca atare statul trebuie să dispară nu numai din calitate de agent economic ci și din aceea de agent de reglementare și control al manifestărilor concurențiale. De asemenea, văzând în inegalitate cel mai bun stimulent pentru inițiativă și acțiune, această doctrină a redus și rolul statului ca factor de redistribuire și garant al serviciilor publice. În aceste condiții, este adevărat, nivelul general de impozitare a scăzut iar economia a crescut. Creșterea i-a îmbogățit, însă, numai pe unii, din ce în ce mai puțini, lăsându-i pe tot mai mulți tot mai săraci. În același timp, cantitatea și calitatea serviciilor publice (sănătate, școală, transporturi etc.) au scăzut, afectând fibra vitală a societății.

Pe o atare linie România riscă să redevină o țară bogată cu oameni săraci.

Pe de altă parte, **neo-conservatorismul** internațional a exacerbât rolul statului. Contradicția acestuia cu neo-liberalismul este numai aparentă. În timp ce statul s-a retras din economie și din sfera serviciilor publice, el s-a implicat mai mult în problemele de ordine publică și în chestiunile militare. În locul promovării justiției sociale a fost dezvoltată justiția penală; în loc de servicii publice, ordine publică; în loc de soluționarea conflictelor prin negocieri s-au declanșat războaie. În sinteză, în locul întăririi statului social s-a exacerbât statul polițienesc justificat prin punerea în opoziție a libertății și securității. În atare context, chiar și securitatea a căpătat o expresie individualistă: nu securitatea socială a fost căutată ci securitatea individuală și de aceea, dacă pe plan economic securitatea socială a devenit imposibilă, pe plan politic drepturile individuale au fost sacrificate. Totodată, o mare parte a creșterii economice a fost stimulată dar și consumată de

cheltuielile de război. Capitalismul neo-conservator fără intervenție militară (mai ales pentru schimbarea regimurilor politice adverse) este ca floarea fără parfum.

România a fost și ea, de la (pseudo-)revoluția portocalie din 2004, martora limitării drepturilor civile. În plan extern, nefiind suficient de puternică spre a promova intervenționismul pe cont propriu, a practicat, totuși, un discurs neo-conservator și s-a inserat servil în politica marelui său mentor neo-conservator, SUA. Lecția pentru români este aceea că actorii politici care nu dispun de mijloacele specifice expansionismului, dar adoptă agende expansioniste, sfârșesc în izolare.

În fața crizei și a agitațiilor sociale anunțate de ea, **această dreaptă neo-liberală și neo-conservatoare a fost prima care, fără nici un accent autocritic, a schimbat în mod oportun discursul.** De la retorica inegalității, dezbinării și excluderii ea a trecut la reabilitarea rolului statului, iar de la fetișizarea privatizării a sărit la sacralizarea naționalizărilor, cu un elan care, în lipsa convingerilor ideologice, riscă să o propulseze – evident, până când va trece furtuna – în extrema opusă.

2. Reacția social-democrată

Surprinzător este faptul că, în acest timp și pe un atare fundal, stânga democrată – pentru care totdeauna statul a fost mai important decât piața, munca mai importantă decât capitalul și comunitatea mai importantă decât simpla colectivitate de indivizi – apare a fi mai degrabă tăcută și timorată. Timiditatea stângii își găsește, probabil, explicația în perplexitatea produsă de dezinvoltura cu care adversarii săi ideologici îi folosesc argumentele până mai ieri repudiate. Ea trebuie să iasă, însă, din starea de uimire și să treacă la ofensivă marcând ceea ce o diferențiază pe fond de noul discurs al drepte. Stânga trebuie să-și recapete încrederea în sine, deoarece ea are abilitatea naturală de a utiliza eficient instrumentele pe care le are la îndemână statul. Un bun program anti-criză nu este suficient dacă el nu dovedește că **nici atunci când dreapta și stânga spun același lucru în realitate stânga și dreapta nu sunt același lucru.**

Din atare perspectivă, **elemente esențiale de diferențiere sunt țintele și metodele programului anti-criză.** Pentru social-democrați țintele specifice sunt trei:

- **protecția categoriilor celor mai vulnerabile** față de acțiunea crizei;
- **evitarea apariției îmbogățitorilor crizei**, a noii oligarhii de criză;
- **reabilitarea și consolidarea coeziunii socio-economice a națiunii după trecerea crizei.**

Cât privește metoda specifică aceasta se bazează pe **principiul solidarității aplicat la nivelul relațiilor inter-individuale, la nivelul societății și a nivel trans-național** (criza fiind, totuși globală ca efect al interdependenței obiective a națiunilor în epoca actuală).

3. Obiectul și metodele protecției

Muți vor suferi loviturile crizei economico-financiare globale. Dintr-o perspectivă social-democrată numai unii trebuie să fie obiect al protecției. Aceștia sunt **cei care riscă să își piardă economiile depozitate în bănci, cei care pot să își vadă diminuate fondurile depuse în contul pensiei, cei care ar putea rămâne fără locuri de muncă și cei care ar ajunge la falimentul micilor lor întreprinderi.** De principiu, deci, ținta nu este salvarea băncilor sau a marilor societăți comerciale. Sprijinul eventual acordat acestora este doar mijlocul prin care se urmărește salvarea locurilor de muncă ori a depozitelor bancare. De asemenea, banii pe care statul i-ar putea lua din buzunarul contribuabililor spre a a-i folosi în susținerea pieței financiare trebuie acordați sub condiția respectării principiului potrivit căruia **instituțiile financiare sunt în serviciul economiei iar nu invers.** Nu poate fi tolerată situația scandaloaasă în care neo-conservatorii americani au permis folosirea banilor publici alocați salvării băncilor pentru prime exorbitante acordate celor care au creat criza, „pisicilor îmbuibate” cum le spune presa americană!

Garantarea integrală a depozitelor populației ar fi un pas esențial pentru creșterea încrederii în bănci. Ținând seama de faptul că băncile românești sunt solide din punct de vedere financiar, acest pas ar fi posibil tocmai pentru că nu este excesiv de riscant.

În același timp, **statul ar trebui să garanteze creditele interbancare, precum și creditele acordate întreprinzătorilor mici și mijlocii.** Pe de altă parte, se cer înăsprite controlul și sancțiunile împotriva acordurilor care ar putea permite controlul pieței financiare de către bănci sau care ar crea o poziție dominantă în favoarea acestora în raporturile cu clienții. *Autoritatea pentru protecția consumatorului ar urma să primească puteri sporite* într-un atare context.

4. Combaterea speculației ilicite sau excesive

Este momentul lansării unor **politici (inclusiv în ceea ce privește reformele normative) care să încurajeze producția și să descurajeze speculația.** În mod special și urgent se impune **oprirea activităților speculative care ar folosi banii statului și mai ales a celor care ar urmări specularea crizei, adică valorificarea dificultăților economico-financiare pentru o îmbogățire rapidă de natură a crea o nouă generație de oligarhi.** La nevoie, date fiind condițiile speciale, **statul și-ar putea rezerva chiar dreptul de a suspenda activitatea burselor pe perioade mai lungi, până la calmarea pieței.** Motivația unui asemenea gest care pare extrem este simplă: întreprinderile care sunt solide financiar să nu cadă pradă speculațiilor de pe burse. *Revizuirea legii privind specula ilicită și revederea competențelor Consiliului concurenței s-ar impune*

în acest sens. În același sens, Banca centrală trebuie încurajată să intervină cu fermitate împotriva speculatorilor, rezidenți sau nerezidenți.

5. Salvarea coeziunii economico-sociale

Crearea de locuri de muncă (inclusiv pentru absorbirea forței de muncă reprezentate de românii care se vor întoarce din străinătate) și **susținerea clasei mijlocii** reclamă **lansarea de către stat a unor proiecte de investiții strategice**. Astfel de proiecte ar viza **infrastructurile, dezvoltarea rurală și creșterea capacității instituțiilor administrative**. Constituirea unor **fonduri suverane care să permită efectuarea respectivelor investiții** este o idee care merită explorată. Numai o asemenea abordare poate asigura pe termen lung acea coeziune economico-socială la nivel național care să permită reluarea creșterii și o dezvoltare durabilă după ce criza propriu-zisă va fi fost depășită.

6. Rolul și formele solidarității

Combaterea crizei, minimizarea impactului ei și reabilitarea post-criză presupun **regăsirea sau consolidarea solidarității naționale**. Fără înțelegerea și sprijinul societății statul nu poate face mare lucru. De fapt, **statul nu poate garanta ieșirea din criză ci numai crearea cadrului care să permită comunității cetățenilor a o face**. Solidaritatea lor implică o anumită politică referitoare la **contribuția fiscală** și un **pact privind liniștea socială**.

O **suprataxă pe averile mari și pe bogăția ostentativă**, o **impozitare ridicată a profiturilor speculative** trebuie asociată cu reduceri de impozit de natură a **premia sau stimula investiții creatoare de locuri de muncă** (în special atunci când investițiile au în vedere și protecția mediului sau sprijinirea serviciilor publice). **Motivarea plătitorilor de impozite prin premii și sancțiuni adecvate**, ca și **reintegrarea socială a deținătorilor de averi cu surse suspecte sau neclare** prin aducerea capitalului lor în circuitul economic oficial și în proiecte de interes public, constituie obiect al unui alt pachet de măsuri. În general, **principiul de urmat nu este acela ca impozitele să fie mari sau mici ci ca ele să inducă anumite atitudini menite a dezvolta coeziunea socială și economică a națiunii**.

Pe de altă parte, este indispensabilă **realizarea unui acord cu sindicatele având ca obiect un moratoriu asupra conflictelor de muncă deschise**. În compensație trebuie **intensificate și instituționalizate negocierile tripartite guvern-patronat-sindicate**, trebuie consolidate rolul și acțiunea concretă a **Consiliului Economic și Social** și trebuie acordate puteri speciale de intervenție pentru **Avocatul Poporului**. *Din criză nu se poate ieși prin acordarea de salarii mai mari ci prin mai multă muncă și stoparea consumului irațional.*

În paralel, o **reșezare a raporturilor între salariile plătite din fonduri bugetare sau în sectoare de interes public** apare obligatorie. Ea constituie un

gest de solidaritate și un instrument în realizarea coeziunii. De aceea, o **Comisie Națională pentru Echilibrul Salarial** ar constitui o măsură urgentă într-un program social-democrat. În ceea ce privește **echilibrul între salariile din sectorul public și cele din sectorul privat**, la acesta se poate ajunge prin politici fiscale.

În fine, este vremea să se recunoască faptul că nici un guvern național nu poate face situației fără **solidaritate și coordonare trans-națională**. Pentru o țară ca România aceasta implică susținerea ideii unei **Guvernări economice europene**, a creării unui post de **Comisar european pentru economie și fiscalitate** care să fie vicepreședinte al Comisiei Europene și președinte al ECOFIN, a înființării unei **autorități europene de control al piețelor financiare** și a constituirii unui **fond european pentru combaterea crizelor financiare și efectuarea de investiții strategice**. Confruntate cu criza, țările membre ale UE au nevoie nu doar de politici coordonate ci și de politici comune europene aplicate cu instrumente politice europene.

7. În loc de concluzii

Asemenea măsuri și multe altele trebuie discutate cu populația în contextul campaniei electorale în curs. ***Nu promisiunea creșterilor salariale fără corelație cu creșterea productivității sau alte asemenea pomeni virtuale (care la data scadenței nu vor putea fi livrate) pot convinge electoratul, ci acceptarea realității și propunerea unor soluții practice, eventual dureroase dar eficiente și echitabile.***

Criza începută în SUA a sancționat neo-liberalismul lui Bush și l-a adus la putere pe Obama. **Unda de șoc va mătura produsele portocalii ale neo-conservatismului american din Europa de est.** Urmează, deci, Băsescu! Social-democrații trebuie să fie pregătiți și activi. Ei se află în fața unei ocazii istorice pe care nu au dreptul să o rateze. ***Este ora social-democrației!***